

Bellácskára nyomul, kibökik: megy töcskölni – majd lassacskán, akadozva bontják ki a kódolt szöveget. A sziporkázó poénok, gyorsan változó szituációk kibontásához feszes koncentráció, intenzív ensemble-játék, de minimum fergeteges tempó szükségeltetne. Amelyek híján az előadás – bár közkinccsé tett egy remélhetőleg sokat játszható pompás drámát – valahogy mégis úgy hat, mint a vízben oldódó placebo.

HAMVAI KORNÉL: HARMADIK FIGYELMEZTETÉS
(József Attila Színház)

Díszlet: Horesnyi Balázs. **Jelmez:** Szakács Györgyi m. v. **Zenei szerkesztő:** Herczeg László. **Dramaturg:** Szokolai Brigitta, Keszthelyi Kinga. **Ügyelő:** Kormányosi Miklós. **Súgó:** D. Szabó Erzsébet. **Rendezőasszisztens:** Tóth Gábor A. **Rendező:** Léner Péter.

Szereplők: Gáspár Tibor, Kocsis Judit, Józsa Imre, Besenczi Árpád, Vándor Éva, Mihályi Győző, Sztankay István, Ullmann Mónika, Márkó Eszter, Gieler Csaba, Molnár Gyöngyi, Háda János, Fila Balázs, Mohai Tamás e. h., Juhász György.

Szántó Judit

Egy rendkívül becsületes ember

WILLIAM SHAKESPEARE: OTHELLO

(Szerencsére a klaviatúra nem ad teret modoroskodásnak; az „í” betűk és ékezetek a helyükön maradnak.¹)

E tiszteletlen felütés után állapítsuk meg rögtön: a kevésbé biztató kezdetek – *Augusztus Oklahomában*, *A nő vágya* – után nagy dobással rukkol ki a Vígszínház: az *Othello* igen jelentős, a közönséget nagy élmennyel gazdagító előadás.

Mi kell manapság ehhez? A téma forró, a rendezés által esetleg még tovább hevített aktualitása; átfogó koncepció; emlékezetes részletmegoldások; parádés színészet. Eszenyi Enikőt a szerencse és a tudás képessé tette, hogy mindezeket a feltételeket kihasználja, illetve abszolválja.

A szomorú szerencse sulykolás nélkül is égő betűkkel írja mindennapjaink horizontjára az idegengyűlölet, a másság gyűlöletének rettentő időszerűségét. Othello oly egyértelműen rí ki környezetéből, hogy naitításában csak ő hiszi magát befogadottnak, egyenrangúnak; karriert, sikert, szerelmet magától értetődőnek tart. A királynő megbecsült zsidó orvosát egy rágalom miatt kínhalállal végezték ki (jó száz évvel később így facsarták ki és ölték meg Jud Süst is a hatalmon lévők). Shakespeare, kár is szépíteni, a zsidókhöz korántsem viszonyult egyértelműen; a sokkal kevésbé

jelen lévő mórak – egy mór, a mór – sorstragédiáját azonban át tudta élni. Míg Shylock ellenfeleinek (csipetnyi kétértelműséggel) igazat ad, Othello monumentálisra, sőt kozmikusra növelt elveszejtését fájdalommal „nézi”, és végül megdicsőítésként ábrázolja.

Eszenyi színpadán otthon van a tragédia. Árvai György komorságában is szellemes díszlete – lépcsők, rácsok, házfalak, ablakok, zugok, magaslesek, hálók, rejtekhegyek, verandák különleges együttese – tömegjelenetekre is, intim kamarajelenetekhez is, csapdák állításához is változatos tereket ad; külön hozadéka, hogy minden erőltetés nélkül sugallja Othello magányát és idegenségét ebben az ellenséges vagy legjobb esetben is gyanakvón közönyös zárt világban, amely számára mindinkább börtönné, majd siralomházzá és vesztőhellyé lesz. Nemigen éreztem még olyan egységesnek és célratörőnek a megannyiszor látott drámát, mint ebben az előadásban; a jelenetek egymásba folyása a hangulatok váltakozását is magába szippantva a végzet környörtelenségével áramlott a tragikus vég felé.

Ugyanakkor ezek a jelenetek önállóak is, gyakran virtuóz elgondolások hordozói. A drámává sűrűsödő mulatózási jelenetek, Jago, Emilia és Desdemona intimnek, őszintének látszó, oldott taktikai megbeszélése a „verandán”, Jago, amint úgy cirógatja, nyugtatja a halálos ágyán fekvő Desdemonát, mint bohó kiscicát, Othello és Jago versengő hálómászása (óhatatlanul eszünkbe jut, milyen szerencsétlenül sikerült nemrég

¹ Természetesen a színház merészen megújított logójára utalok, amely szerint a Víg, Pesti, Házi szavak í, í betűi eztán a fejükre állítva írandók, vagyis az ékezetek a sor alá esnek.

a *Solness*ben egy hasonló háló kipróbálása) – megannyi mély és virtuóz mozzanat. Sokan bizonyára idesorolnák a fegyvergyakorlási képet is, én főleges betétnek, Desdemona részvételét pedig éppenséggel kiagyalt-nak éreztem. A befejező kép – Desdemona a hálóban, Othello a háló köré tekeredő kötélén, kettős szerelmi halál a magasban – őszintén szólva még nem ülepedett le bennem. Monstruózus, amilyennek lennie kell – ugyanakkor ízlésem még berzenkedik.

Itt kell szólnom Márton László újdonszerű fordításáról is. Amennyire irritálnak az önmotogató új szövegek, melyek a legmodernebb szlenggel, rafinált szójátékokkal, csillogó agyketyegtetéssel érzékeltetik a fordító fölényét a szerzőhöz képest, annyira kongeniálisnak érzem Márton László közérthető, a nézőtől mégis szellemi erőfeszítést követelő drámai nyelvét, amely egyszerre hozza közel és – elsősorban tökéletes verselésével – idegeníti el a tragédiához vezető folyamatot. Vannak harmonikusan beilleszkedő új szövegek is; ám az angol, dán, német meg hollandus italozási szokásokat magyarral, finnel, oroszral helyettesíteni nem igazán az én asztalom. Viszont merészen oldott meg a fordító egy engem régóta piszkáló problémát: a „zászlós” és a „hadnagy” a nagy formátumú tétetekhez képest kirívóan piti rangok. Nos, Jago most századossá, Cassio ezredessé lépett elő; ez már valami. *(Márton László eredeti, az előadásban elhangzótól eltérő fordítását lásd a mellékletben. – A Szerk.)*

Az előadás három főszereplőjét úgy kellene kiemelni a színlapokon, ahogy *Az ember tragédiájában* Ádámot, Évát, Lucifert szokták. Két férfi, egy nő. Ha ők megvannak, nagy baj nem lehet. Itt: Nagy Zsolt, Fekete Ernő, Béres Márta. Mindhárom – vendég. Ami mellesleg szelíd elégedetlenséget fejez ki Eszenyi – direktor és rendező – részéről a házi erők iránt. Döntését három nagyszerű alakítás igazolja, míg az eredeti társulattól most is csak Börcsök

Schiller Kata felvételei

FENT: Fekete Ernő (Jago) és Béres Márta (Desdemona)

BALRA: Nagy Zsolt (Othello) és Béres Márta

Enikő (Emilia) emelhető ki, bár fel nem foghatom, miért kellett katoná- vagy inkább foglárónak öltöztetni; ez játékán szerencsére nem hagy nyomot, a gyengéd vetkőztető-fürösztő jelenetben, majd a kifejtésben pedig a tragédia majdnem egyenrangú érintettjévé válik. A nagyszerűen indult Varju Kálmánnak (Cassio) ezúttal nem adott szárnyakat a szerep; sem a snájdig velencei úrfi, sem a sikeres katonát nem tudta kiforni magából. És tulajdonképpen érthetetlen, hogy a fiatal színésznők tengernyi kínálatából nem futja egy elfogadható Biancára. Az előadás erejét egyébként visszajáról mutatja, hogy a mellékszereplők haloványsága bár érezhetően, de csak mérsékelten károsítja; igaz, a kezdő, velencei jelenet például igencsak megszínli.

Viszont ha a nagy trió ütőképes, sínen az előadás. Béres Mártát Szabadkáról idehozni nagy *trouvaillé*, „forintos” ötlet volt. A színész nő törekény bája, kecses mozgása, az alakítás hamvas tisztasága, csapongó spontaneitása és játékosága, szemérmesség és déli temperamentum kettőssége, a szerelmében egyesülő asszonyi alázat és női öntudat elegye hibátlanul kitölti a Desdemónának szánt színpadi fülkét, a jelmeztervező trió – Ferenczi Réka, Kurdi Rebeka, Szabados Luca – pedig szuggesztíven öltözteti. (Eltekintve a hitvesi ágyon játszó fináléban ráadott, a hálóban

hintázáshoz kétségkívül célszerű, de amúgy gyenge tucatáru melltartó-bugyitól.) A második meglepetés később jön: Béres Mártának drámai ereje is van. A csapdában való vergődést, a kétségbeesett tiltakozást, majd fásultság és lázadás egymásba játszását és végül az elemi halálfélelmet nagy hatással fejezi ki.

És most, *hic Rhodus, hic salta*, a két főszereplő, hős és antihős. Versengésük régi ügy; feltehetően Shakespeare is bekalkulálta. Néhányan még emlékszünk Bessenyei Ferenc-Othello és Huszti Péter-Jago Ádám Ottó vezényelte nagyszabású párviadalára; a rendező akaratából az akkor képességei teljében lévő Huszti győzött, de a fejedelmi adottságokkal megáldott Bessenyei sem volt akárki. Hogy Nagy Zsolt Othellója miért marad néhány paraszthajszállal Fekete Ernő Jagója alatt, nehéz lenne megmondani. Hogy kissé alacsony a szerephez, legyőzhető adottság; arányos, izmos, fizikailag minden bravúrra kész alkata kárpótol is ezért. Az sem vitás, hogy az alakítás hibátlanul van felépítve és megkomponálva, lélektanilag meggyőző és eredeti, és gyönyörű pillanatokkal teljes. Valami mégis hiányzik az alak mágneses kisugárzásához. Bizonytalanul vetem fel, hogy különállása, magánya és tragikumja plasztikusabb kifejezéséhez talán mégis jót tett volna az a bizonyos, annyit vitatott fekete festék; érteni vélem a kifejtés előtti szimbolikus, mondhatni, harci kimázolást, de ez kevésnek bizonyul. A Schillingtől érkezett Nagy Zsolt mindazonáltal jelentős színész; remélhetőleg láthatunk még általa dominált előadásokat.

Így az este elsősorban Fekete Ernőé, akit anyaszínháza, a Katona az utóbbi években némileg elhanyagolt, és most, amikor újra teljes fegyverzetben látható, ismét kitűnik, milyen nagy színész. Az örök Jago, a vélt és/vagy valós sérelmeit monumentálisra nagyító intrikus (Eszenyi finom ötlete, hogy már azt is sértésként éli meg, amikor Cassio megdicsőülésével egyidejűleg neki a rakodást kell felügyelnie), akiben a rombolás ösztöne előbb-utóbb öncéllá válik – és ugyanakkor egy merőben eredeti Jago, szakmájának cizelláló fantáziában gazdag, sőt zseniális művésze, finom modorú, behízselgő, mondhatni, bájos. Szépen, árnyalatosan teljesedik ki benne egy folyamat: hosszú ideig tökéletesen ura démonának, és csak fokozatosan, fényes sikerével: Othello megtérbolyodásával párhuzamosan válik e démon martalékvává.

A szezon az Örkény Örkényével, azaz a *Macskajátékkal* és ezzel az *Othello*val nagyszabásúan, reményteljesen indul. Hogy hogyan végződik, azon mostanság napestig kockáznak az istenek.

WILLIAM SHAKESPEARE: OTHELLO (Vígshízház)

Fordította: Márton László. **Diszlet:** Árvai György. **Jelmez:** Ferenczi Réka e. h., Kurdi Rebeka e. h., Szabados Luca e. h. **Dramaturg:** Kovács Krisztina. **Konzultáns:** Böhm György. **Mozgás:** Ambruzs Szabolcs. **Fény:** Horinka János, Boros Lőrinc e. h., Kovács Claudia e. h. **Zenei munkatárs:** Hunyadi Alex, Zságer-Varga Ákos. **A rendező munkatársa:** Várnai Ildikó, Néder Panni e. h. **Rendező:** Eszenyi Enikő.

Szereplők: Nagy Zsolt, Varju Kálmán, Fekete Ernő, Szemenyei János, Vallai Péter, Reviczky Gábor, Tahi Tóth László, Géczy Zoltán, Gyuriska János, Józán László, Molnár Áron e. h., Béres Márta, Börcsök Enikő, Braghini Rozina/Lakatos Laura, továbbá Czégé Dávid, Dévényi Viktor, Galacz Imre, Islai Tibor, Farkas Tamás, Szendrői Ábel.